

De dagelijkse viering van de Eucharistie in onze Orde, in de huidige context

Inleiding

1- Monastiek leven en eucharistische praktijken in de traditie

2- Samenvatting van antwoorden op vragenlijst

3 - Analyse van de huidige situatie

4- Suggesties voor pastorale reflectie

- A- Omgaan met de afwezigheid van een eucharistieviering
- B- De eucharistische dimensie van de getijdenliturgie
- C- De eucharistische dimensie van het dagelijks leven
- D- Het priesterschap in de kloostergemeenschap en de dienst van de rector

Inleiding

In juni 2024 heeft de Centrale Commissie ons de taak toevertrouwd om een werkdocument op te stellen over de dagelijkse viering van de Eucharistie in onze Orde, rekening houdend met de context en de huidige situatie van de Kerk. Om dit onderzoek uit te voeren, hebben we een vragenlijst rondgestuurd om te weten te komen hoe de praktijk in onze gemeenschappen is en welke vragen er leven.

Op basis van de antwoorden op de enquête onder de huizen van onze Orde kunnen we zeggen dat de "eucharistische gezondheid" goed is. Het probleem ligt niet in het belang van de dagelijkse eucharistie, maar in de moeilijkheid voor sommige gemeenschappen - vooral vrouwen - om deze te vieren vanwege het gebrek aan priesters in de mannelijke gemeenschappen van onze Orde en in de bisdommen. We moeten solidair zijn met en begrip hebben voor hen die objectief gezien niet meer altijd de mogelijkheid hebben om de eucharistie te vieren. Het is hier niet de bedoeling om een theologische uiteenzetting over de eucharistie te geven, maar om een pastoraal probleem aan te pakken dat hoe dan ook een goede theologische basis en kennis van de monastieke traditie over dit onderwerp nodig heeft.

1- Kloosterleven en eucharistische praktijk in de traditie

Bij het behandelen van een onderwerp als "de dagelijkse viering van de eucharistie in onze orde, in de context van vandaag", ligt het nut van een inleiding in het duidelijk uiteenzetten van de methodologische grondslagen voor reflectie en het wijzen op de risico's die het kan lopen.

Het eerste risico, zoals wel vaker in tijden van crisis, is dat een verwijzing naar de traditie niet langer vanzelfsprekend lijkt. Wanneer de traditie genegeerd wordt of slechts fragmentarisch bekend is, is het risico, vooral op liturgisch gebied, helaas dat van een eenvoudige "esthetische aanpassing", waarbij bepaalde elementen die elders gevonden zijn op een onsamenhangende manier geselecteerd en naast elkaar gezet worden.

Een tweede risico is ideologisering, d.w.z. de neiging om concrete thema's en problemen te reduceren tot schematische generalisaties van ideologische aard, door uit het repertoire van de monastieke traditie datgene te kiezen wat de aanvankelijke these kan bevestigen.

Om deze redenen lijkt het gepast om niet te beginnen met een theologische reflectie over de eucharistie, maar met een reflectie over de juiste methodologie. Vanuit methodologisch oogpunt is de eerste stap om correct te reflecteren het duidelijk definiëren van het probleem, om te voorkomen dat ideologische elementen in de discussie binnensluipen.

a- De praktijk van de eucharistie in het vroege monnikendom

Wat betreft de eucharistische praktijk van het oude monnikendom moeten we zeggen dat we heel weinig weten.

Er zijn weinig teksten die leren hoe we de liturgie moeten beleven en de verwijzingen zijn vaak sporadisch. Bijgevolg kunnen we door het gebrek aan precieze gegevens over de eerste eeuwen niet beweren dat de liturgie specifiek was voor het monastieke leven of dat monniken er niet in geïnteresseerd waren. Bovendien moeten we niet negeren dat de liturgische praktijk in kloosters ook evolueerde, net als de kerkelijke praktijk.

Goffredo Boselli, die zich meermaals heeft uitgesproken over de frequentie van de eucharistie in het monastieke leven ter ondersteuning van de praktijk van wekelijkse eucharistie in sommige gemeenschappen, heeft in een recent artikel opnieuw de belangrijkste historische gegevens geëvalueerd. Daarin geeft hij toe dat slechts kan worden geconstateerd dat er een "grote verscheidenheid van de liturgische praktijken van de kerken" was:

"Een pluraliteit waarvan ononderbroken wordt getuigd vanaf de Oudheid tot op heden [...]. [...] Kortom, de geschiedenis toont aan dat er nooit één norm is geweest in het christendom, en dus ook geen universele praktijk, met betrekking tot het ritme van de eucharistieviering".

Een bevoorrechte getuige van wat er gaande was in de vroege Kerk, in een tijd waarin de liturgie nog gevormd werd, is zeker Augustinus. In een brief aan Ianuarius, in antwoord op een vraag die deze hem had gesteld over de beste manier om de Eucharistie te vieren, schreef de bisschop van Hippo:

Praktijken variëren van plaats tot plaats en van streek tot streek, zoals die volgens welke sommigen op zaterdag vasten en anderen niet; sommigen ontvangen het lichaam en bloed van de Heer elke dag, terwijl anderen het alleen op bepaalde dagen ontvangen; in sommige plaatsen gaat er geen dag voorbij zonder dat het offer wordt aangeboden, in andere wordt het alleen op zaterdag en zondag aangeboden, en in weer andere alleen op zondag : Het naleven van alle andere gebruiken die als gelijkaardig beschouwd kunnen worden, wordt overgelaten aan de vrijheid van eenieder. De beste regel die een ernstig en verstandig christen kan volgen, is te handelen op dezelfde manier als de kerk waarin hij zich bevindt. Inderdaad, alles waarvan niet bewezen kan worden dat het in strijd is met het geloof of de goede zeden moet als onverschillig beschouwd worden en nageleefd worden uit respect voor hen te midden van wie wij leven ¹.

Deze tekst alleen al is voldoende om bepaalde stellige beweringen te weerleggen, op basis waarvan is beweerd dat de praktijk van de vroege Kerk gekenmerkt zou zijn geweest door wekelijkse (zondag) in plaats van dagelijkse eucharistische deelname, wat het voorstel zou rechtvaardigen om een soortgelijke praktijk in de kloosters aan te nemen. ²

Als we bijvoorbeeld kijken naar de primitieve documenten uit de woestijnen van Egypte of naar de oude kloosterregels, dan zien we dat ze weinig zeggen over de Eucharistie. Het zou echter onbezonnen zijn om te concluderen dat dit grote mysterie van weinig belang was voor de eerste monniken. Een goede kenner als Adalbert de Vogüé merkte op dat de belangrijkste dingen vaak "nauwelijks vermeld worden in documenten, juist ze als vanzelfsprekend geacht worden en dus niet

¹ AUGUSTINUS VAN HIPPO, *Brief 54,2,2*.

² Zie over dit onderwerp het verslag van het symposium gewijd aan het thema: "Monastiek en liturgische hervorming. Evaluatie en vooruitzichten 40 jaar na de Constitutie Sacrosanctum Concilium", gehouden in de abdij van Monte Oliveto Maggiore van 11 tot 13 september 2006 R. NARDIN, *La riforma liturgica alla luce del monachesimo. Bilancio e prospettive* (2007), in "Nuova Citeaux", beschikbaar op <https://www.vitanostra-nuovaciteaux.it>.

benadrukt hoeven te worden"³. Dit wordt bijvoorbeeld bevestigd door een apophtegma die wordt toegeschreven aan abba Poimen, die het eerste vers van Psalm 41 als volgt becommentarieert:

*Er staat geschreven: "Zoals een dorstig hert levend water zoekt, zo zoekt mijn ziel U, mijn God". Want de herten in de woestijn slikken veel slangen in en willen naar de waterkant om het brandende gif van de slangen te verzachten door te drinken. Op dezelfde manier worden de monniken die in de woestijn leven verbrand door het gif van kwade demonen. Daarom verlangen ze naar zaterdag en zondag, om naar de bronnen van levend water te gaan, wil zeggen naar het lichaam en bloed van de Heer, om zich te reinigen van de bitterheid van de demonen.*⁴

Bovendien was de eucharistie een essentiële dimensie van het christelijke leven waar geen afstand van kon worden gedaan, die de monniken deelden met alle gelovigen en beleefden volgens een praktijk die niet onderworpen was aan kloosterregels, maar bepaald werd door de plaatselijke bisschop.

Als we ons vervolgens wenden tot de Regel van Sint-Benedictus, zien we dat hij verschillende hoofdstukken wijdt aan het beschrijven van het Goddelijk Officie, maar heel weinig zegt over de Eucharistie. "Mis en communie worden door hem slechts terloops genoemd, in verband met de lezing in de refter, de priesters van het klooster of rangorde" (RB 38, 2 en 10; 62, 6; vgl. 60, 4).

A. de Vogüé merkt op: Benedictus moet de rite zeker hebben gekend uit de beschrijving die de Meester geeft. Dan voegt hij eraan toe:

*De mis voor de dag des Heren reserveren is zowel de mis als de zondag benadrukken. In tegenstelling tot de gewone dagen worden ze geheiligd door het ontvangen van het "dagelijks brood" waarvan de wijding - laten we dat nooit vergeten - plaatsvond tijdens de zondagsliturgie. Zo wordt er een organisch verband gelegd tussen dagen die van elkaar verschillen, waar de eucharistie nooit afwezig is, maar zich op verschillende manieren presenteert*⁵.

Twee eeuwen na Sint Benedictus werd de dagelijkse conventuele mis in de kloosters geïntroduceerd, "met zijn ontwikkeling van secundaire vieringen: de ochtendmis en de privémissen..."⁶ En om dichterbij huis te komen, kunnen we de praktijk van concelebratie noemen, die sinds de liturgische hervorming van het Tweede Vaticaans Concilie gebruikelijk is geworden in mannenkloosters.⁷

Als we deze evolutie in ogenschouw nemen, begrijpen we dat het niet juist is om de Regel van Sint Benedictus te gebruiken om vandaag de dag de praktijk van wekelijkse eucharistie in plaats van dagelijkse eucharistie te rechtvaardigen. Het is in feite niet juist om dit punt van de Regel op te nemen en tegelijkertijd de latere evolutie van de eucharistische praktijk te verwaarlozen. In feite zou dit een enigszins fundamentalistische lezing van de Regel zijn die, omwille van de samenhang, zou vereisen dat we ook de andere liturgische elementen opnemen, zoals de oude praktijk van de vastentijd in de 6e eeuw, die deze liturgische periode begon op zondag en Aswoensdag negeerde, die pas later werd aangenomen. En hoe zit het met de Advent, die nog niet bestond in de tijd van Sint Benedictus?

³ A. DE VOGÜÉ, *Eucaristia e vita monastica*, "Deus absconditus", 83 (1992) 18-28. Het origineel werd gepubliceerd in Frans in *Collectanea* 48 (1986) 120-130.

⁴ *Ibid.*

⁵ A. DE VOGÜÉ, *Eucharistie en monastiek leven*.

⁶ *Ibid.*

⁷ Hierover kunnen we zeggen dat het *Sacrosanctum Concilium*, gepubliceerd tijdens de eerste zitting van het Concilie de concelebratie, die al bestond, niet invoerde, maar de reikwijdte ervan uitbreidde (SC, nr. 57).

b- Traditie is geen vast noch dood gegeven ⁸

Deze reis, met de bewustwording die ze heeft willen opwekken, stelt ons in staat enkele vragen te stellen die nuttig kunnen zijn om naar te luisteren voordat we de vraag naar de frequentie van de eucharistieviering in de monastieke praktijk van vandaag aanpakken:

Is het juist om de (monastieke) traditie te reduceren tot een fragment van de geschiedenis? Zo ja, wat het criterium om de ene periode of het ene model boven de andere te verkiezen? Is met het monnikendom van de vierde en vijfde eeuw alles gezegd over het model van het christelijke monastieke leven? We kunnen ook vragen stellen over de twaalfde eeuw en het cisterciënzer monnikendom. Nogmaals, is het juist om de andere 15 eeuwen van de geschiedenis uit te sluiten van de traditie?

Natuurlijk klinken deze vragen, zo gesteld, paradoxaal, maar juist omdat ze paradoxaal zijn, kunnen we het altijd aanwezige risico van ideologisering zien. Met andere woorden, een werkwijze waarbij men alleen uit de traditie haalt wat goed uitkomt en deze buiten haar context plaatst om zo de eigen stellingen te bevestigen.

Om dit beeld compleet te maken, lijkt het nuttig om er nog eens aan toe te voegen dat het zelfs niet eens noodzakelijk is om een beroep te doen op de theologie van de cisterciënzer auteurs uit de twaalfde eeuw - Willem van Sint Thierry of John van Ford - om de praktijk van vandaag te bepalen. Niet alleen omdat hun theologie van de eucharistie geconditioneerd is door de spiritualiteit en de eucharistische controverses van hun tijd, maar vooral het niet juist is hen te vragen onze vragen te beantwoorden.

c- Hoe kunnen we de uitdagingen van onze tijd aangaan?

Een onderwerp als de praktisering van de eucharistie in een kloostergemeenschap vereist meer dan een eenvoudige organisatorische inspanning of het zoeken naar nieuwe strategieën. Het vraagt van ieder van ons om een hernieuwde passie voor de eigen roeping, die alleen kan worden gesitueerd in een specifieke historische en culturele context, waarvan de uitdagingen niet kunnen worden genegeerd.

Het doel van deze pagina's was vooral om de grond voor reflectie met betrekking tot vooroordelen te verduidelijken, evenals het risico van een ideologische benadering die altijd aanwezig is, waarbij een fragment van de geschiedenis of traditie wordt geïsoleerd en op een enigszins fundamentalistische manier wordt verabsoluteerd.

Natuurlijk mag de traditie niet verwaarloosd worden in het reflectieproces. Alleen door een eerlijke confrontatie met de traditie kunnen we overgaan tot een gezond onderscheidingsvermogen, waarvoor de traditie ons criteria aanreikt.

Het lijkt daarom belangrijk om ons te richten op huidige noodsituatie waarmee bepaalde gemeenschappen te maken hebben, om hen te helpen hun liturgische praktijk met meer bewustzijn en samenhang te leven.

Het is duidelijk dat er bepaalde beslissingen moeten worden genomen om samenhangende antwoorden te geven die in overeenstemming zijn met de traditie. Hier volgen enkele criteria:

Allereerst moeten we niet voorbijgaan aan het feit dat in elke periode de geschiedenis, vooral in tijden overgang, gemeenschappen geroepen zijn om te reageren op Gods plan, in voortdurende dialoog met de tijd en de cultuur, maar ook met veranderende spirituele gevoeligheden - vandaag de dag in het bijzonder met betrekking tot de overgang van devotie naar secularisatie.

⁸ In dit verband is het altijd interessant om te verwijzen naar wat Paulus VI schreef aan aartsbisschop Lefebvre in zijn brief van 11 oktober 1976: "Traditie is geen vast of dood gegeven, een of ander statisch gegeven dat op een bepaald moment de geschiedenis het leven zou blokkeren van dat actieve organisme dat de Kerk is, dat wil zeggen het mystieke lichaam van Christus...." ("La Documentation Catholique" 73 (1976), p. 1058). Benedictus XVI kwam op dit thema terug tijdens de Algemene Audiëntie op woensdag 26 april 2006: "Traditie is geen overdracht van dingen of woorden, een verzameling dode dingen. Traditie is de bewegende rivier die ons verbindt met onze oorsprong, de bewegende rivier waarin de oorsprong altijd aanwezig is. De grote rivier die ons naar de haven van de eeuwigheid leidt".

In de keuzes van vandaag, zoals in alle monastieke keuzes die voortkomen uit diverse historische en culturele situaties, is confrontatie met de Traditie noodzakelijk. Michel de Certeau zag dit met zijn gebruikelijke scherpzinnigheid, toen hij opmerkte dat "elke generatie een debat aangaat met de voorgaande, waarvan zij het terrein bepaalt"⁹. Elk tijdperk wordt immers opgeroepen om zichzelf te definiëren in relatie tot zijn wortels. Dit geldt vandaag in het bijzonder voor het monnikendom, dat geconfronteerd wordt met enkele noodzakelijke veranderingen.

De geschiedenis leert ons dat het monastieke leven in de loop der tijden gekenmerkt werd door een grote verscheidenheid aan praktijken, praktijken die getuigen van de inspanningen om zich aan elk tijdperk aan te passen. Het is dus alleen door de band met deze lange traditie te herstellen - en niet met een fragment ervan - dat we vandaag legitieme keuzes kunnen maken - bewuste en verantwoordelijke keuzes - die ons in staat stellen ons aan te passen aan onvoorziene omstandigheden, terwijl we in de groef van de traditie blijven. In de woorden van pater Ghislain Lafont gaat het erom "de traditie te bewonen om zich de toekomst voor te stellen".

⁹ M. DE CERTEAU, *Culture et expérience spirituelle*, 1966, opgenomen als hoofdstuk 2 van *La Faiblesse de croire*.

2- Samenvatting van antwoorden op de vragenlijst

Verdeling van reacties per regio :

	CNE	ISLES	NED	ORIENS	RAFMA	RE	RECIF	REI	REM	REMILA	VS	Totaal
MONNIKEN Aantal gemeenschappen	8	9	7	9	10	9	5	5	5	7	10	84
Aantal reacties	6	6	5	6	6	6	4	3	4	5	7	58
MONIALEN Aantal gemeenschappen	5	3	4	10	8	9	5	4	7	7	5	67
Aantal reacties	5	3	4	10	8	6	4	4	7	7	5	63

VOOR MONNIKEN: 58 monnikengemeenschappen hebben de vragenlijst beantwoord. Deze gemeenschappen hebben **271 priesters die in staat zijn om voor te gaan** (op een totaal van 364 priesters) **met een gemiddelde leeftijd van 70 jaar**. In deze 58 zijn er **27 broeders in opleiding tot priester**.

Regio's	CNE	ISLES	NED	ORIENS	RAFMA	RE	RECIF	REI	REM	REMILA	VS
Aantal priesters in staat om te vieren	24	23	20	19	31	30	15	43	5	17	54
Gemiddelde leeftijd	74	75	68	70	65	75	73	63	72	65	73
In opleiding tot priester	3	1	1	6	3	0	0	6	1	2	4

3 gemeenschappen hebben **meer dan 10** priesters die kunnen voorgaan.

22 gemeenschappen hebben **tussen de 5 en 10** priesters die kunnen voorgaan.

9 priesters	8 priesters	7 priesters	6 priester	5 priesters
1	2	4	4	11

33 gemeenschappen hebben **minder dan 5** priesters die kunnen voorgaan.

4 priesters	3 priesters	2 priesters	1 priester
11	13	7	2

18 gemeenschappen hebben een broeder als rector in een monialenhuis van de orde (dat is iets minder dan één gemeenschap op drie). De gemiddelde leeftijd van de rectores is 75 jaar.

Regio's	CNE	ISLES	NED	ORIENS	RAFMA	RE	RECIF	REI	REM	REMILA	VS
Aantal dochterhuizen van monialen voor de kloosters van de regio	9	3	3	9	2	9	5	4	4	4	9
Aantal monniken die rector zijn	2	0	0	0	2	4	1	1		1	7

Alle monnikengemeenschappen vieren dagelijks de eucharistie. Twee gemeenschappen vieren de eucharistie niet op woestijdagen van de gemeenschap. Drie gemeenschappen vinden het soms moeilijk om de dagelijkse viering te verzekeren en doen een beroep op priesters uit de omgeving.

VOOR DE MONIALEN :

63 gemeenschappen beantwoordden de vragenlijst.

Van deze 63 gemeenschappen hebben er **slechts 36** een **inwonende rector** (van deze 36 inwonende rectores zijn er **21 monniken van de Orde**).

Iets minder dan de helft van de zuster gemeenschappen in de Orde **heeft een inwonende rector**.

En slechts **een derde van de zuster gemeenschappen in onze Orde heeft een rector van de Orde**.

De 27 gemeenschappen die geen rector hebben, doen voor de viering van de Mis een beroep op priesters of religieuzen in de buurt, of profiteren van de aanwezigheid een priester in het gastenverblijf. Soms is er een monnik aanwezig voor speciale momenten.

Regio's	CNE	ISLES	NED	ORIENS	RAFMA	RE	RECIF	REI	REM	REMILA	VS	
OCSO rector	0	2	1	1	2	2	2	1	3	4	3	21
Niet-OCSO rector	3	0	1	4	1	2	1	1	2	0	0	15
Priester die gast is of uit de omgeving	2	1	2	5	5	1	1	2	3	3	2	27

34 gemeenschappen kunnen dagelijks eucharistie vieren, zonder onderbreking.

18 gemeenschappen hebben een paar dagen per jaar geen eucharistieviering, wanneer ze geen voorgangers kunnen vinden om de vaste rector te vervangen.

8 gemeenschappen hebben minstens één keer per week geen eucharistieviering, omdat ze geen beschikbare voorganger kunnen vinden.

Voor 2 gemeenschappen is eucharistieviering eerder uitzondering dan regel en alleen mogelijk als er een priester op bezoek is, wat gezien hun geografische ligging zelden voorkomt.

Eén gemeenschap heeft ervoor gekozen alleen **op zondag, donderdag en feestdagen** eucharistie te vieren.

Regio's	CNE	ISLES	NED	ORIENS	RAFMA	RE	RECIF	REI	REM	REMILA	VS
Geen eucharistie											
Nooit	2	1	1	5	7	4	1	2	6	4	1
Soms	2	1	1	5	1	1	2	2		1	2
Regelmatig (minstens 1 keer per week)	1	1	1			1	1			2	1
Meestal			1						1		1

Wanneer gemeenschappen niet in staat zijn om te vieren, kiest de overgrote meerderheid ervoor om een viering van het Woord te houden met communie vanuit de eucharistische reserve:

Regio's		CNE	ISLES	NED	ORIENS	RAFMA	RE	RECIF	REI	REM	REMILA	VS
Liturgie van het Woord met communie		2	2	1	5	1	2		2	1	3	4
Liturgie van het Woord zonder communie		1		1				2				
Lectio		1						1				
Op televisie uitgezonden Mis, aanbidding...								1	1	1		

3- Analyse van de huidige situatie

In onze cisterciënzer kloosters maakt de dagelijkse eucharistieviering deel uit van het normale ritme van het liturgische leven. Voor veel broeders en zusters is de dagelijkse eucharistie - viering en communie - het moment van de diepste persoonlijke ontmoeting met Christus en ook een belangrijk moment voor het opbouwen en uitdrukken van de gemeenschap.

Voor het overgrote deel voelen wij ons in eenklank met de teksten van het magisterium die ons keer op keer vertellen over het centrale karakter van de Eucharistie in het christelijke leven, en in deze geest spreken ook onze constituties over de eucharistie: "De eucharistie is de bron en het hoogtepunt van heel het christelijk leven en van de gemeenschap van zusters in Christus. Daarom wordt ze dagelijks door de hele gemeenschap gevierd" ¹⁰.

In de OCSO van vandaag betekent het centraal stellen van de eucharistie in ons leven dat we elke dag deelnemen aan de eucharistie en de heilige communie ontvangen. Deze dagelijkse praktijk van de eucharistie bevindt zich echter in een fragiele situatie, niet vanwege een gebrek aan sacramentele devotie, maar vanwege de demografische evolutie van de gemeenschappen, en meer in het algemeen van de Kerk: minder monnik-priesters, moeilijkheden voor de monialen om een rector te vinden. Deze situatie van kwetsbaarheid is groter in Europa en Amerika en voor de gemeenschappen die het meest geïsoleerd zijn van de centra van kerkelijk leven.

- Meer dan de helft van de **monnikengemeenschappen** die op de vragenlijst hebben geantwoord, heeft minder dan 5 priesters die in staat zijn om te celebreren, met een gemiddelde leeftijd van 70 jaar, wat betekent dat de situatie de komende 10 jaar waarschijnlijk zal verslechteren. Het aantal broeders in opleiding tot priester is onvoldoende om deze situatie te verhelpen.

In sommige monnikengemeenschappen, waar alleen de overste in staat is om voor te gaan, is de kwestie van de dagelijkse viering al ontstaan bij afwezigheid van de overste.

- Steeds meer **monialengemeenschappen** - 27 van de 63 - hebben te kampen met het probleem dat ze geen vaste rector hebben en dus niet dagelijks de eucharistie kunnen vieren.

Ook al stelt Constitutie 76 dat "de Pater Immediatus, na de abdis en de nonnen gehoord te hebben, aan de plaatselijke Ordinaris, in overeenstemming met canons 567 en 630 van de CIC, een monnik van de Orde moet voorstellen met de vereiste liturgische en pastorale bekwaamheid, om rector en gewone biechtvader te zijn". Slechts 21 zuster gemeenschappen (minder dan een derde) profiteren van deze dienst.

De gemiddelde leeftijd van de monnik-rectores is 75 jaar en het kleinste gezondheidsprobleem kan de balans al snel doen doorslaan. De gemeenschappen zijn zich ervan bewust dat opvolging waarschijnlijk niet verzekerd is.

Als ze geen aalmoezenier hebben, proberen de gemeenschappen een beroep te doen op diocesane priesters of religieuzen van goede wil uit de omgeving.

Dit lijkt gemakkelijker voor RAFMA-huizen of ORIENS-gemeenschappen die geografisch dicht bij andere gemeenschappen liggen (seminaries, religieuze opleidingscentra, enz.) waarvan ze kunnen profiteren. Het is moeilijker voor gemeenschappen in gebieden waar religieus leven schaars of onbestaand is en waar diocesane priesters al overbelast zijn. Er kan ook een zeker schuldgevoel zijn om een last toe te voegen aan het ambt van degenen die al veel aan de Kerk geven.

Een beroep doen op occasionele priesters kan ook een complexe organisatie en een grote flexibiliteit vereisen. De gemeenschap moet bereid zijn haar tijdschema (diensten, werk, enz.) aan te passen aan de beschikbaarheid van de priester, wat niet altijd de regelmaat van het monastieke leven dient.

In sommige rijst zelfs de vraag of de zondag gevierd kan worden.

¹⁰ Constituties (1991), C. 18.

Bovendien, terwijl het hebben van broeders die priester zijn een inkomen kan betekenen voor monnikengemeenschappen dankzij de misgelden, betekent de functie van rector soms een aanzienlijke financiële last voor de monialen. Naast de verschillende aspecten van het dagelijks leven (voeding, huisvesting, gezondheid, enz.), moeten ze ook betalen voor de mis en, in sommige landen, sociale lasten. Wanneer ze een beroep doen op de hulp van lokale priesters, is het legitiem om de soms hoge reiskosten te vergoeden.

In de huidige kerkelijke context zal de situatie die we hier beschrijven steeds acuter worden. In de jaren dreigen steeds meer gemeenschappen getroffen te worden door een nieuwe situatie: **zich een liturgisch leven voorstellen, een "eucharistisch leven", zonder de dagelijkse viering van de eucharistie.**

Het is onze verantwoordelijkheid om onze gemeenschappen hierop voor te bereiden en samen na te denken over deze nieuwe situatie. Ook al verschilt de realiteit van continent tot continent en voelen sommige regio's zich misschien minder getroffen, het belang van reflectie als Orde is om samen de verschillende aspecten van deze complexe kwestie beter te kunnen begrijpen. Dit synodale proces zal ons in staat stellen om samen de wegen te vinden waardoor we Christus kunnen volgen. In de loop van haar geschiedenis is de Kerk geconfronteerd geweest met een grote verscheidenheid aan situaties en is zij in staat geweest om hiervoor creatieve antwoorden voor te vinden. We moeten geloven dat de Heilige Geest ook vandaag nog aan het werk is!

4- Suggesties voor pastorale reflectie

Samen nadenken over de plaats van de Eucharistie in het cisterciënzerleven van vandaag stelt haar plaats als bron en hoogtepunt van onze liturgie niet ter discussie. Noch het 'smaken' van of 'zin' hebben in de Mis, noch het verlangen om de Mis bij te wonen staan ter discussie. Integendeel, het is belangrijk om in onze reflectie uit te gaan een visie op het geloof en op ons aan God gewijde leven. **Zelfs als we niet allemaal even bezorgd zijn over de praktische moeilijkheden van het vieren van de Eucharistie, moeten we allemaal onze beleving van de "Eucharistie" verdiepen en erin wortelen:**

Op basis van de antwoorden op de enquête hebben we **4** mogelijke **thema's** eruitgehaald die in de commissies kunnen worden bestudeerd. Elke commissie kan twee van deze thema's kiezen voor zijn werk.

- A- Omgaan met de afwezigheid van een eucharistieviering
- B- De eucharistische dimensie van de getijdenliturgie
- C- De eucharistische dimensie van het dagelijks leven
- D- Het priesterschap in de kloostergemeenschap en de dienst van de rector

Voor elk van deze thema's bieden we wat stof tot nadenken om de discussie te stimuleren.

Deze reflectie leidt tot een meer fundamentele vraag, die tot de opdracht van het Algemene Kapittel behoort en die elke commissie moet bestuderen.

In de huidige staat van het recht van onze orde verklaart **Constitutie 18** :

De Eucharistie is bron en hoogtepunt van heel het christelijk bestaan en van de communio in Christus onder de broeders/zusters. Daarom wordt zij dagelijks door heel de gemeenschap gevierd. Want door de deelname aan het paasmysterie van de Heer worden de broeders/zusters hechter met elkaar en met heel de Kerk verbonden.

De Codex van Canoniek Recht bepaalt dat :

De leden [=religieuzen] dienen naar vermogen dagelijks deel te nemen aan het eucharistisch offer, het allerheiligste Lichaam van Christus te ontvangen en de Heer zelf, tegenwoordig in het Sacrament, te aanbidden. (CIC. can. 663.2).

Deze formulering lijkt beter aan te sluiten bij de diversiteit van onze huidige situaties. **Hoe kunnen we onze constituties aanpassen om rekening te houden met de kloof tussen het verlangen om dagelijks de eucharistie te vieren in onze gemeenschappen en de realiteit die ons daar soms van weerhoudt?**

Grondwet 76 over pastoraat van nonnen moet ook worden bijgewerkt:

C. 76 De rector van de monialen

1 Als rector en biechtvader staat een monnik van de Orde de gemeenschappen van monialen ten dienste. Na de abdis en de monialen gehoord te hebben, stelt de Pater Immediatus aan de plaatselijke Ordinarius, volgens de normen van can. 567 en 630, een monnik van de Orde voor als rector en gewoon biechtvader. Deze moet onderlegd zijn en de nodige kennis bezitten inzake liturgie en pastoraal.

Goed werk voor iedereen!

P. Loris

S. Bénédicte

... met onze dank aan P. Antonio Montanari voor zijn wijze raad.

4 A - De afwezigheid van de eucharistieviering ervaren

Als het onmogelijk is om dagelijks te vieren, vragen sommige gemeenschappen zich af wat ze moeten doen. Sommigen hebben gekozen voor een viering van het Woord met of zonder communie, anderen voor een tijd van Lectio of uitwisseling rond een Bijbelgedeelte, terwijl weer anderen ervoor kiezen om niets te doen. Het is aan elke gemeenschap om op basis van haar eigen context na te denken over wat zij wil doen. Maar onze discussies kunnen ons helpen om onze gemeenschappen te begeleiden in het maken van een keuze en het vinden van een formule die, zonder de Eucharistie te "vervangen", ons in staat stelt om "iets" van de Mis te blijven ervaren.

De dagelijkse Eucharistie is een rijkdom, een spiritueel, sacramenteel en liturgisch erfgoed. Hoe kunnen we plaats bieden aan de vele dimensies ervan, zonder ons op één ervan te concentreren ten koste van de andere? De Eucharistie is niet alleen wat ons in staat stelt om gemeenschap te nemen in het lichaam van Christus, het is ook :

- Een geloofsreis door het liturgische jaar heen, met bijbelteksten, een schat aan gebeden (euchologisch materiaal) en een pedagogie voor gebed in het eucharistisch gebed.
- Een actualisatie in het gedenken van het Paasmysterie, door de viering waarvan we tot deelnemers van de heilsgeschiedenis worden gemaakt
- Actieve deelname aan het offer van Christus in het offer van lofprijzing en dankzegging voor alles wat God heeft gedaan dat goed, mooi en rechtvaardig is in de schepping en de mensheid.
- Een concrete manifestatie van de Kerk die samenkomt om voorbede te doen voor de hele mensheid
- Het sacrament van eenheid, dat ons in staat stelt om de eenheid die al bestaat te manifesteren en te voeden zodat ze groeit tot haar volheid.
- Als het ontvangen van de communie het toppunt is van de eucharistische handeling, dan is dat toe te schrijven aan het feit dat we met Christus overgaan van dood naar leven, dat we de onderdompeling in het paasmysterie beleven.

Hoe kunnen we, zelfs zonder de dagelijkse Mis, de waarde van de lezingen van de cyclus van het liturgisch jaar en van de heiligen en feesten en de gebedsteksten (euchologie) van de Eucharistie behouden en ervoor zorgen dat deze ons spirituele leven blijft voeden?

Bij gebrek aan de mogelijkheid om de Eucharistie te vieren, kan het verleidelijk zijn om ons te wenden tot kunstmatige substituten (televisiemis, Bijbelvideo's, enz.) die ons positioneren als toeschouwers. Hoe kunnen we mensen leren om geen genoegen te nemen passieve of emotionele deelname? Is het voldoende om de Mis te "vervangen" door een tijd van persoonlijk gebed of lectio?

Een cisterciënzer kloostergemeenschap verwelkomt over het algemeen gasten die deelnemen aan de liturgie van de gemeenschap. We kunnen niet alleen aan onszelf denken, maar ook aan degenen die met ons vieren. Wat zijn de ecclesiologische, pastorale en zelfs oecumenische gevolgen van de verschillende oplossingen die worden overwogen? Dit geldt in het bijzonder de communie die buiten de Mis wordt ontvangen. Bovendien moeten we niet vergeten dat het de lokale bisschop is die verantwoordelijk is voor de eucharistische discipline in zijn diocese; om een liturgie van communie buiten de Mis op de gebruikelijke manier in te stellen, hebben we zijn goedkeuring nodig.

Het gemis is de kern van ons monastieke leven. De gelofte van *conversatio moris* en de eisen van kuisheid, armoede en gehoorzaamheid herinneren ons daar voortdurend aan. De moeilijkheden die gemeenschappen ondervinden die niet langer de dagelijkse of zelfs de zondagse eucharistie kunnen beleven, houden verband met deze vraag hoe we omgaan met gemis. Hoe kunnen we niet te snel proberen het gemis dat we ervaren te compenseren, terwijl we tegelijkertijd de centrale plaats van de eucharistie in ons leven benadrukken?

Zou het nuttig zijn als de liturgiecommissie een leidraad zou bieden voor deze kwesties? Welke opdracht kunnen we haar geven?

4 B De eucharistische dimensie van de getijdenliturgie :

De liturgische theologie die wordt uitgedrukt in de Principes en Normen van de *Getijdenliturgie* benadrukt nauwe relatie tussen de Eucharistie en Opus Dei⁽¹¹⁾.

De getijdenliturgie neemt een plaats in die in zekere zin zowel stroomopwaarts als stroomafwaarts van de eucharistie ligt. Stroomafwaarts "breidt" ze de eucharistische top uit. Stroomopwaarts bevordert ze de "noodzakelijke disposities" voor een "vruchtbare viering" van de Eucharistie. De Constitutie Sacrosanctum Concilium legt ook een verband tussen de eucharistie en de getijdenliturgie, maar deze keer in de vorm van een christocentrische benadering van aanbidding¹² :

Het Goddelijk Officie zal nooit de eucharistieviering "vervangen", maar het heeft van nature wel eucharistische dimensies die versterkt zouden kunnen worden. De aanwezigheid van Christus is daar, anders dan onder sacramentele gedaanten, maar wel echt. Dit is vooral merkbaar in het Woord dat verkondigd, beluisterd, overpeinsd en teruggegeven wordt aan de Vader in het zingen van de psalmen. Het mysterie van de Kerk wordt "verkondigd, geproefd en beleefd"¹³ wanneer broeders en zusters samenkomen in de naam van de Heer om God het lofoffer te brengen. Hier is niets nieuws aan, zoals Sint Benedictus al in zijn *Regel* heeft bevestigd:

Wij geloven dat God alom aanwezig is, en dat 'de ogen van de Heer op elke plaats de goeden en de kwaden bezien'. Maar dit geloof wordt wel helemaal een zekerheid wanneer wij aan het goddelijk officie deelnemen. [...] Laten we dus nagaan hoe we ons voor het aanschijn van de Godheid en zijn engelen horen te gedragen en ervoor zorgen dat bij het psalmen zingen onze stem en onze gedachten in harmonie zijn met elkaar. ¹⁴.

- Hoe wordt 'eucharistische dimensie van de getijdenliturgie in onze gemeenschappen ervaren? Wat kunnen we doen om onze broeders en zusters er meer bewust van te maken?
- Hoe doordringt de aanwezigheid van Christus in de viering van de getijdenliturgie, wanneer de gemeenschap samenkomt, het Woord van God wordt verkondigd en de Kerk bidt en de psalmen zingt ¹⁵, het geestelijk leven?
- Moet de getijdenliturgie worden aangepast als de eucharistie niet dagelijks kan worden gevierd (bijv. door de lezingen uit de mis te integreren, het liturgisch/litanie-gebed en de dimensie van voorbede te ontwikkelen, enz.)
- Hoe kan de liturgiecommissie richting geven aan deze vragen?

¹¹ **Algemene inleiding op het getijdengebed** (IGLH), nr. 12 "In de getijden worden de lof en de dank, de gedachtenis aan het heilsmysterie, het smeekgebed en het vooruitvieren van de hemelse heerlijkheid, die in de eucharistie - 'het middelpunt en het hoogtepunt van heel het leven van de christelijke gemeenschap' - vervat zijn, over de verschillende uren van de dag uitgespreid. Op haar beurt wordt ook de eucharistieviering uitstekend voorbereid door de getijden, omdat hierdoor de vereiste gesteltenis tot een vruchtbaar vieren van de eucharistie - zoals het geloof, de hoop, de liefde, de godsvrucht en de offergezindheid - op gepaste wijze wordt verwekt en gevoed.

¹² VATICANUM II, Constitutie *Sacrosanctum Concilium* Over de liturgie, 4 december 1963, nr. 83: "Deze priesterlijke taak zet hij (Christus) voort door middel van zijn Kerk, die niet alleen door het vieren van de eucharistie, maar ook op andere wijzen - vooral door het verrichten van het goddelijk officie - ononderbroken de Heer looft en ten beste spreekt voor het heil van de hele wereld."

¹³ JOHANNES PAULUS II, Apostolische Brief *Vicesimus Quintus Annus*, nr. 9.

¹⁴ *RB*, c. 19, 2...7.

¹⁵ Vgl. *IGLH*, nr. 13.

4 C - Eucharistie en dagelijks leven

De dagelijkse viering van de Eucharistie is nauw verbonden met onze monastieke geloften. In de Mis hebben we de gelegenheid om elke dag de gave die we van ons leven hebben gemaakt te vernieuwen; en elke dag wordt ons leven gevoed het offer van Christus aan zijn Vader: daar putten ook wij de vreugde van het leven, naar de Vader gekeerd, in navolging van Jezus. Als we ons met dit sacrament laten doordrenken, kan de Mis ons leven veranderen. Maar de gevolgen van een echte eucharistische spiritualiteit kunnen alleen gezien worden als we werkelijk het lichaam van Christus herkennen in het lichaam van onze broeders en zusters, in onze dagelijkse ontmoetingen, in de moeilijkheden en vreugden die we ervaren, in het offer dat het leven ons brengt, in ons vermogen om voortdurend zijn Pascha te gedenken.

De onmogelijkheid om dagelijks eucharistie te vieren is een echt gemis, een afwezigheid die door niets kan worden vervangen. Maar in geloof moeten we vasthouden aan het feit dat God altijd aanwezig is bij zijn volk, dat hij hen leven geeft met middelen die alleen hij kent. Dit gemis kan zelfs een uitnodiging zijn om de verschillende eucharistische plekken in ons leven als gewijde personen dieper te beleven.

Door onze religieuze professie hebben we ten overstaan van hele Kerk verkondigd dat we de kuise, gehoorzame en arme Christus volgen. In de meest concrete aspecten van ons leven ervaren we de dagelijkse gevolgen van deze plechtige gelofte. De radicale aard van onze geloften nodigt ons uit om het heden op paaswijze te leven. Veel eucharistische dimensies lopen dwars door ons dagelijks leven. Zo heeft gehoorzaamheid een eucharistische dynamiek. Ook het broederlijk leven is eucharistisch van aard: onafscheidelijk een ontvangen geschenk en een menselijke daad, een herinnering aan het lijdensverhaal en een openstaan voor het mysterie van de verrijzenis, dankzegging en voorbede. In de ups en downs van het gemeenschapsleven verbinden de "harde en bittere" dingen die we onderweg tegenkomen ons met de passie, de dood en de glorie van Christus.

- Hoe kunnen we deze eucharistische dimensie van het dagelijks leven doorgeven aan onze broeders en zusters? Hoe kunnen we, naast de ascetische dimensie van het gemeenschapsleven, samen de aanwezigheid van Christus in ons midden beleven?
- Sommige antwoorden op de vragenlijst vermelden moeilijkheden om de eucharistische "routine te beleven. Zelfs in onze kloosters is het nodig om mensen op te leiden en te trainen in de kunst van het vieren van en voorgaan in de eucharistie; om de Schoonheid in schoonheid te vieren, om ervoor te zorgen dat het repertoire, de gezangen en de plaatsen van viering variëren, zelfs voor doordeweekse missen, en tegelijkertijd een gevoel van 'nobelevend' te behouden. Soms zijn kleine gebaren genoeg. Besteden we hier genoeg aandacht aan?
- Hoe kunnen we de verschillende elementen van de Eucharistie terugvinden in het dagelijks leven, vooral als deze niet elke dag gevierd kan worden? Hoe kunnen we verzoening met God en met onze broeders en zusters herkennen en ervaren, dankzegging voor de zegeningen die we hebben ontvangen, voorbede voor de Kerk en de wereld, en het appel van de Geest op ons leven en handelen?
- Hoe kunnen we concreet uitdrukking geven aan deze ware spiritualiteit van verbondenheid waartoe we geroepen zijn?

4 D Het priesterschap in de kloostergemeenschap en de dienst van de rector

Het priesterschap in de kloostergemeenschap

Vóór het Tweede Vaticaans Concilie werden alle koormonniken priester gewijd, omdat het priesterschap beschouwd werd als de natuurlijke uitkomst van het monastieke leven. Na het Concilie verspreidde het idee zich dat het monnikendom oorspronkelijk seculier was en dat het nodig was om deze oorsprong te herontdekken. Helaas waren de studies die toen werden uitgevoerd geconditioneerd door het vooroordeel dat een bepaald moment in de geschiedenis - misschien beperkt tot een bepaald geografisch gebied en een zeer specifieke periode - de waarheid bevatte over het monnikendom van alle tijden.

Jarenlang zijn priesterroepingen in onze gemeenschappen niet aangemoedigd vanwege de nadruk op het primaat van de monastieke roeping. Dit, gecombineerd met het geleidelijk verdwijnen van de grote generatie monnik-priesters die voor het Concilie gewijd werden en de algemene daling in roepingen, heeft bijgedragen aan de huidige situatie.

Het priesterschap, opgevat als "dienst", d.w.z. als dienst aan de gemeenschap en niet als sociale promotie of een mogelijkheid om macht uit te oefenen, is noodzakelijk om het gemeenschapsleven ten volle te kunnen leven. Zelfs als de eerste roeping om het klooster in te gaan de roeping tot het monastieke leven is en niet tot het priesterschap, hoe kunnen we dan openstaan voor de verlangens van mensen zonder in een impasse te komen wat onderscheiding betreft?

De dienst van de rector

-Aantrekkelijkheid van de dienst van de rector :

Lange tijd werd de dienst van de rector verzorgd door de gemeenschap van de Pater Immediatus of door een nabijgelegen gemeenschap. Dit wordt steeds minder mogelijk. Vandaag de dag lijdt deze dienst onder de afname van het aantal monniken, en ook onder het gebrek aan aantrekkelijkheid, omdat het betekent dat men ver van de eigen gemeenschap moet leven.

Het leven van een rector is heel anders dan dat waarvoor de meeste monniken het klooster zijn ingegaan: het kan leiden tot een bijna eremitisch leven, of tot betrokkenheid bij pastoraat, het dienen van gasten van het klooster of het lokale bisdom...

Onder welke omstandigheden zou deze dienst meer haalbaar zijn voor monniken?

Bijvoorbeeld, met voorwaarden betreffende de duur, woonregelingen, verbinding met gemeenschapsleven, zelfs activiteiten die we delen met de monialen?

- Interactie tussen de rector en de gemeenschap :

In een tijd waarin rectores steeds minder vertrouwd zijn met de gebruiken van het kloosterleven, zou het dan niet nuttig zijn om een "Vademecum" voor rectores op te stellen met preciezere aanwijzingen en de gebruiken van het huis? De liturgie in het klooster vieren en voorgaan is een kunst die niet geïmproviseerd kan worden en de pastorale zorg van een kapelaan is niet dezelfde als die van een pastoor! Het is ook belangrijk dat de rector zich niet bemoeit met het pastorale beheer van de gemeenschap (onderscheiding van roepingen, geestelijke begeleiding, praktische organisatie, enz.) Onze Constituties geven de grote lijnen aan, maar zou het niet nuttig zijn om meer in detail te treden?

- Wanneer de voorgestelde rector kwetsbaarheden vertoont

Gemeenschappen van monialen krijgen soms het rectorchap aangeboden van een priester die in de problemen zit met justitie over zedenkwesties, of een priester die psychologische problemen heeft en weg moet van zijn gebruikelijke dienst.

Hoe moeten we reageren op zo'n voorstel, vooral als de gemeenschap geen alternatief heeft om de dagelijkse Eucharistie te vieren? Is het nodig om koste wat het kost "de mis te hebben"? Op welke voorwaarde(n) is zo'n welkom mogelijk? Hoe kunnen we vermijden dat we de gemeenschap en haar gasten in gevaar brengen?